

Деструктивні стратегічні комунікації: механізми їх комплексної оцінки та нейтралізації

Аннотація: В статті розглядаються підходи к сутності консьєнцетальной войны, докзано, что миф является одним из самых эффективных видов оружия, направленного на поражение сознания обычного гражданина.

Ключевые слова: гибридная война, миф, консьєнцетальная война, консьєнцетальное оружие.

Abstract: The paper deals with the approaches to the essence of consciental war. Myth is proved to be one of the most effective kinds of weapons directed at destruction of the ordinary citizens' conscience.

Key words: hybrid war, myth, consciental war, consciental weapon.

УДК 351.746.1

КУЦЬКА Олеся Миколаївна

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НАПЕРЕДОДНІ ТА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Розпочинаючи мову про початок російської інформаційно-психологічної операції на сході України, слід згадати події на Майдані в столиці нашої держави. А саме: 18 лютого 2014 року відбулося загострення ситуації в Києві, відновилося силове протистояння між протестувальниками і силовиками. 22 лютого Верховна Рада України усунула В. Януковича з посади президента України. Ці події викликали обурення у частини населення України та спричинили проросійські та проукраїнські мітинги, що активно обговорювались російською пропагандою.

При цьому перші інформаційні напади на нову владу України з боку Кремля характеризуються негативним змалюванням постянуковицької владної української еліти. В російських засобах масової інформації (ЗМІ) вони, в основному, ґрунтувались на двох основних висловлюваннях В. Путіна – це відсутність «загальнонаціонального мандата» у Верховної Ради та «ті чи інші причини», що роблять нелегітимною владу в регіонах [4, с. 341].

Проросійські мітинги в Криму наприкінці лютого 2014 року та відкрите тяжіння російськомовного населення півострова до Росії дали змогу останній впродовж наступного

Destructive strategic communications: mechanisms of their integrated assessment and neutralization

місяця вдало провести анексію Автономної Республіки Крим, результатом якої було прийняття Радою Федерації Росії закону від 21 березня про утворення нових суб'єктів федерації – Республіки Крим та міста федерального значення Севастополь.

Як наслідок, серйозні проблеми виникають у березні – на початку квітня 2014 року, фактично, в усюму південно-східному поясі: Харкові, Донецьку, Луганську, Миколаєві, Херсоні, Одесі, Дніпропетровську, Запоріжжі.

Мета статті – дослідити особливості інформаційно-психологічного впливу Російської Федерації на передодні та початковому етапі антитерористичної операції на сході України.

Виклад основного матеріалу. З метою виправдання свого втручання у внутрішні справи України Росія ще задовго до березневих подій у південно-східних областях України розпочинає формування образу ворога в очах як російських громадян, так і проросійськи налаштованих мешканців нашої держави. Цей образ повинен був забезпечити справедливий характер політичних і військових рішень уряду Російської Федерації (РФ) в українському питанні.

Оскільки Росія не могла визнати весь народ України ворогом, їй довелося виокремити певні сегменти, з яких складався образ ворога. Першим із таких сегментів став український уряд, точніше вузьке коло урядовців та політиків так званої «нелегітимної влади», або «хунти» (як незадовго її почали називати), та невизначені за своїми масштабами «фашисти» чи «неонацисти» [6,

с. 43]. При цьому Росія легко могла дозволити собі агресивні слова чи дії до української влади та провладних кіл, зберігаючи при цьому дружнелюбну риторику до народу України, на порятунок дружби з яким були спрямовані проурядові мітинги всередині російської держави.

Протягом розвитку ситуації «фашисти» в засобах масової інформації конкретизувались: ворогами стали активісти Майдану, «бандерівці», «Правий сектор» та, як не дивно, українська армія. При цьому активно розвивається тема про те, що на сході України в ході антитерористичної операції (АТО) «київський режим» розкладає «колоду смерті» [6, с. 143].

Оскільки основна лінія російської пропаганди була спрямована проти нової української влади, Збройні Сили України (ЗСУ) подаються як засіб реалізації провладної політики, а їх застосування характеризується російською пропагандою як «каральна акція» з «хаотичними бойовими» діями, які призводять до невинуватених жертв серед мирного населення. Водночас російські засоби масової інформації звинувачують ЗСУ у застосуванні важкої техніки та заборонених боєприпасів (касетних, фосфорних та хлорних снарядів); жорстокості українських військовослужбовців (обстріли мирного населення, знущання над жінками та дітьми); знищенні інфраструктури та сільськогосподарських угідь Донбасу; мародерстві. З іншого боку, поширювались погляди про те, що українська армія не професійна («програла колишнім шахтарям і трактористам»), деморалізована й нездатна вести бойові дії, а особовий склад не

Деструктивні стратегічні комунікації: механізми їх комплексної оцінки та нейтралізації

довіряє українському військовому керівництву [6, с. 43–144].

Російський журналіст О. Чаленко про події в Україні висловився наступним чином: «Особисто для мене після того, що відбулось 2 травня у Новоросії – в Одесі, Слов'янську та Краматорську – більше України не існує. Ані петлюрівсько-погромного жовто-блакитного прапора, ані тризуба, ані гімну «Ще не вмерла Україна», ані Шевченка, ані вишиванок, ані мови, ані бандури, загалом – нічого. Для мене тепер українська ідея асоціюється лише з насиллям та нелюдністю» (http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/ru_zmi/gibridnye_terroristy_kremlya).

Протягом багатьох років російська пропаганда приділяла важливу увагу Великій Вітчизняній війні, і В. Путін зробив цю тему ключовою у власній системі ідеологічних координат. Державна агенція РІА «Новини» у 2005 році створила нову традицію до свята 9 травня – масове носіння георгіївських стрічок зі слоганом «Я пам'ятаю, я пишаюсь». Проте символіка і гасла російського свята із корінням з СРСР виявилось зовсім з іншим забарвленням, коли мова зайшла про конфлікт з Україною. Риторика воєнних років відобразилась на поточних політичних новинах. Українська влада у риторичі кремлівської пропаганди стала «нацистською», а Росія розпочала боротьбу як і у 1941–1945 роках із «фашистами». Георгіївська стрічка з символу пам'яті перетворилась в атрибутуку сучасного протистояння – якщо носиш стрічку, то ти прибічник відокремлення від України Донбасу, ворог «бандерівців» [2].

Для того, щоб ворог виглядав масштабніше, його необхідно було підтримати ще більшим злом. Із цим завданням російські ЗМІ починають вселяти думку про те, що саме європейці та американці винні у кризі та напруженості між ЄС, НАТО та Росією. Більше того, Росія декілька тижнів навесні 2014 року стверджувала, що співробітникам американського приватного агентства наказали керувати гоніннями російськомовного населення. У певних передачах російського телебачення Вашингтон зображувався взагалі як «ляльковод» «української хунти», яка усунула від влади попередніх очільників України. Російська пропаганда підкреслювала, що НАТО таким чином взяла лінію на просування своєї інфраструктури на схід та нарощування присутності блоку поблизу російських кордонів. Широко транслюються повідомлення про те, що в Україні присутні чисельні західні військові найманці, серед яких не лише снайпери та підричники, а й спеціалісти з допитів, радіоелектронного прослуховування тощо [4, с. 44].

Паралельно зі створенням образу ворога позитивно подаються самопроголошені республіки ДНР та ЛНР. Їхніх очільників російська пропаганда називає «народний мер», або «народний губернатор», що одразу легітимізує останніх у висловлюваннях і навіть діях. У засобах масової інформації трактується, що на сході України іде не АТО, а війна з самопроголошеними республіками. Відповідно, українська влада й «ополченці» ДНР та ЛНР – рівноправні сторони конфлікту. Як бачимо, гіперболізація страждань мирних жителів

Destructive strategic communications: mechanisms of their integrated assessment and neutralization

та успіхів проросійських бойовиків створює враження «героїчної боротьби» населення Донбасу проти «київського режиму». Головна теза при цьому: «Народ «Новоросії» має своє власне бачення, це їх земля і вони хочуть бути її господарями» [6, с. 144].

Водночас Кремль не перестає вимагати від України не застосовувати силу проти терористів, яких називає то «мирними мешканцями», то «прихильниками федералізації», то «силами самооборони», то «ополченцями» – із неприхованою симпатією до них, та надаючи їм всебічну допомогу [2].

«Рятівником» позиціонує себе Російська Федерація, яка прагне встановити та захистити «російський світ», у тому числі й на східних територіях України. При цьому основними аргументами цієї спроможності російські ЗМІ визначають: в теоретичній площині – реклама ядерної доктрини Росії, широке освітлення амбітних планів Кремля щодо нарощування та модернізації класичних збройних сил; в практичній площині – початок біля українського кордону російських військових навчань, «безболісна» для Росії анексія Криму та присутність російських «добровольців» чи «військовослужбовців-відпускників» на сході України [4, с. 45].

Основна концепція російської пропаганди в питанні підтримки сепаратистів на сході України полягала у так званому проекті «Новоросія», який передбачав анексію 10–12 українських областей від Донбасу до Придністров'я (<http://apostrophe.com.ua/article/politics/2015-08-19/proekt-novorossiya-zakryit-sleduyuschie->

shagikremlya/2128). Цей проект спирався на те, що буде підтриманий російськомовним населенням на півдні та сході України.

Цікаво відзначити, що російські телерадіоканали розкручували великоросійські ідеї Путіна навіть випереджуючи реальні події. Наприклад, «Росія 24» повідомила про обрання голови «Південно-Східної республіки», коли ані у Донецьку, ані в Харкові, ані в Луганську, а тим більше у південних областях ніхто не проголошував створення такої республіки. 30 березня 2014 року всього лише було анонсовано створення нового громадського руху «Юго-Восток», який ставив за мету створення Південно-Східної федеративної республіки у складі України (http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/zelenye_chelovechki_ot_inf). Складається враження, що ця «заготівка» була розрахована на той час, коли масові протести повинні були захопити увесь регіон «Новоросії» і призвести до єдиного знаменника – об'єднання проти Києва та возз'єднання з Росією.

Проте труднощі із повною реалізацією проекту «Новоросія» почали виникати несподівано швидко. Після «кримського триумфу» Путін невірно оцінив ступінь протистояння української нації колоніальній, по суті, ідеї «Російського світу» (<http://www.charter97.org/ru/news/2014/9/17>). З'ясувалось, що лише у двох областях України «масово» підтримали проросійські ідеї, отже проект «Новоросія» скоцюрбився до окремих районів Донецької та Луганської областей. Згодом так званий «міністр іноземних справ ДНР» О. Кофман

Деструктивні стратегічні комунікації: механізми їх комплексної оцінки та нейтралізації

коментував цей факт таким чином: «... в силу того, що народний вибух відбувся раніше, ніж ми планували, оскільки ми не змогли стримати населення на мітингах, раніше піднялись і наші прихильники в інших регіонах – в Одесі, Харкові. У результаті більше 40 наших хлопців загинуло в Одесі, багато активістів було заарештовано у Харкові, а республіки, які передбачалось створити у цих регіонах, виявились обезголовленими» (http://24tv.ua/ru/terroristy_priznali_proekt_povorossija_provalilsja).

Проте навіть у таких вузьких територіальних рамках «Новоросія» була дуже зручна для ідентифікації мешканців окупованих районів Донецької та Луганської областей і для протиставлення їх усій решті громадян України.

Спочатку ідею президента РФ щодо «захисту росіян в Україні» у своїх виступах почали широко висловлювати відомі російські діячі. «Російська назва південного сходу України буде звучати як «Новоросія» – таку версію озвучив прес-секретар президента Російської Федерації Д. Песков. Він же ж відзначив, що «протягом декількох сторіч цю територію так і називали по-російськи – Новоросія». Проте на питання чи варто його слова вважати офіційним визнанням території, Песков так і не відповів (<http://www.facenews.ua/news/2014/246697>).

Та найяскравіше свою точку зору висловив у інтерв'ю «Ехо Москви» В. Жириновський, який зазначив, що «Південь і Схід України мають бути у складі Росії. Це частина Росії. Це Російська імперія, це Радянський Союз. У 1991 році вся та операція

була абсолютно протизаконна. Південний Схід України – це міста, засновані князем Потьомкіним, Суворовим, вони жодного відношення до України не мають. Одеса була губерньським містом Новоросійської губернії. Крим, Одеса та дев'ять південно-східних регіонів, які тимчасово перебували під українським прапором, – це буде Росія. Львів, Вінниця, Хмельницький, Житомир, Київ із 30-мільйонним населенням залишаються Україні. А ось Південний Схід, 15 мільйонів, від Харкова до Одеси включно з Придністров'ям, входить до складу Росії, ми виходимо на румунський кордон, на угорський кордон, на кордон зі Словаччиною. І наші газ та нафта підуть уже безпосередньо до Європи». Водночас західні області України Володимир Вольфович запропонував «віддати румунам, угорцям і полякам» (<http://tyzhden.ua/Politics/109867>).

Інша відома в Росії людина – режисер та керівник «Мосфільму» К. Шахназаров – висловився щодо подій в Україні таким чином: «В Новоросії у людей, які там проживають та воюють, є внутрішні сподівання створити ідеальне суспільство. Дійсну Нову Росію – без олігархів, без корупції, певне дивне Царство Земне... І якщо б ця ідея оформилась політично, то Новоросії було б набагато простіше у її взаємовідносинах з рештою України. Тому що багато українців цю ідею підтримали б. На сьогодні й одна, й друга сторони сприймають цей конфлікт як національний, тобто вважають цю війну як війну росіян та українців. Але, якщо б була заявлена соціальна ідея – створення ідеального царства, то

Destructive strategic communications: mechanisms of their integrated assessment and neutralization

протилежна сторона подивилася б на конфлікт зовсім по-іншому. Не знаю, наскільки це можливо. Але це щось гарне і викликає симпатію та повагу» (http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/ru_zmi/vyvedenie_iz_khuntovedeniya).

Слід зауважити, що термін «Новоросія» в промові самого російського президента В. Путіна вперше з'явився 17 квітня 2014 року. «Це Новоросія, і цей Харків, Луганськ, Донецьк, Херсон, Миколаїв, Одеса не входили до складу України в царські часи. Це все території, які були передані в Україну в 20-ті роки радянським урядом», – сказав тоді Путін (http://gazeta.ua/articles/politics/_putin-postaviv-svichku-za-teroristiv-yaki-zahischayut-ovorosiyu/580377).

А вже наприкінці травня терористичні угруповання «ДНР» і «ЛНР» створили спільну структуру під назвою «Новоросія».

Прямі заклики до непокори тимчасовій владі в Україні почали широко розповсюджуватись на сході України наприкінці квітня 2014 року, але особливо – після трагічних подій в Одесі від 2 травня. Готовність місцевих жителів до насильства або схвалювання насильства проти решти українців була необхідна для того, щоб забезпечити росіянам підтримку військового вторгнення та бойових дій проти української армії і добровольчих батальйонів. З цією метою на базі захоплених редакцій та студій, користуючись не виведеними з ладу київським урядом телевежами, отримуючи технічну й консультаційну підтримку від російських колег по псевдожурналістському цеху, терористи утворили власні

ЗМІ: газети «XXI век» та «Новоросія», телеканали «Луганск 24», «Первый Республиканский», «Новороссия ТВ», «Радио Республика» тощо [8]. Перед ними ставились завдання послідовно й агресивно просувати російську пропаганду, культивувати ненависть до України та обґрунтовувати своє право на контроль над захопленими територіями.

Трагічний фон, який створюється повідомленнями з Донецької та Луганської областей, служить не лише для укріплення образу ворога («хунти» та «карателів»), але й для нав'язування аудиторії думки про те, що події, які відбуваються на сході України, формують нову політичну реальність – Новоросію. Майже завжди цей термін звучить із вуст ведучих чи кореспондентів як загальний знаменник для «ДНР» та «ЛНР», або як синонім для однієї із народних республік.

При цьому просування російськими телеканалами «новоросійської ідентичності» поряд із розповідями про жорстокість «карателів» та демонстрацією допомоги Кремля та «простих росіян» спрямовано саме на легітимізацію чергової (після Криму) анексії території України. Спочатку – у свідомості самих росіян, які повинні масово підтримати рішення російського президента, а потім й зробити свій внесок у реалізацію проекту «Новоросія». Надалі прищепити проросійські ідеї мешканцям Донбасу, підкреслюючи, що їх «знищують українці», оскільки вони (донецькі та луганські) – «інші», тому що вони «новороси» і завжди ними були. Мешканців південно-східних районів переконували, що у них

Деструктивні стратегічні комунікації: механізми їх комплексної оцінки та нейтралізації

не може бути іншого шляху, як об'єднатись з Росією, щоб врятувати свою ідентичність та своє життя.

Слід зауважити, що на сьогоднішній день у російській пропаганді не лише «Новоросія», але й термін «русский мір» не вживаються взагалі (<http://apostrophe.com.ua/article/politics/2015-08-19/proekt-novorossiya-zakryit-sleduyuschie-shagikremlya/> 212). На думку Д. Тимчука, проєкт «Новоросія» «... лише переформатовується – і саме під «особливий статус Донбасу». Зірвати цей план може лише той сценарій виконання Мінських домовленостей, який зараз пропонується Києвом» (<http://www.segodnya.ua/regions/donetsk/ekspert-putin-ne-zakryl-proekt-novorossiya-663924.html>).

На тлі загострення ситуації в Україні Росія розгорнула масштабні військові навчання, яким передували несподівано масштабні перевірки. Так, В. Путін ще 26 лютого 2014 року оголосив про початок перевірки боєготовності військ Центрального і Західного військових округів. Всього до перевірки залучалося близько 150 тисяч особового складу різних родів і видів військ, було задіяно 90 літаків, понад 880 танків, близько 120 вертольотів, до 80 кораблів і суден та 1200 одиниць військової техніки (<http://www.rivnist.in.ua/news/2014/04/11/2600>). Пересування російських військ було відзначено і в безпосередній близькості від північно-східного кордону України.

А вже навесні 2014 року Росія зосередила велику кількість армійських підрозділів у безпосередній близькості до кордону з Україною – тоді російське керівництво пояснило пе-

редислокацію військ навчальними завданнями (http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/08/140808_russia_exercise_zsh). Та, як не дивно, усі маневри відбувалися у західних та центральних регіонах Російської Федерації. А за оцінкою «The Wall Street Journal», розпочаті військові навчання були найбільшими в Росії за останні роки (<http://radio24.ua/news/showSingleNews.do?objectId=14206>).

На фоні цього викликали насторогу слова Голови комітету Ради Федерації з оборони і безпеки В. Озерова від 8 квітня 2014 року, який зазначив, що Росія зацікавлена у проведенні конституційної реформи, щоб громадяни на південному сході України могли «реалізувати ті прагнення, які вони виражають у тій чи іншій формі на території своїх областей, насамперед – підвищення ролі цих областей в суспільно-політичному та економічному житті країни». Більше того, В. Озеров наголосив, що «президент Путін «теоретично» може прийняти рішення використувати збройні сили Росії на всій території України будь-якої миті, оскільки Рада Федерації дала згоду президенту РФ з метою забезпечення безпеки життя людей на використання збройних сил ... Ми цю постанову не скасовували», – підкреслив він (http://ukr.lb.ua/news/2014/04/08/262370_putin_lyuboy_moment_vvesti.html).

А вже 24 квітня міністр оборони Росії С. Шойгу заявив, що російська армія розпочала навчання у відповідь на ситуацію на південному сході України. «Ситуація в Україні викликає серйозну стурбованість. Із 22 квітня нове українське керівницт-

Destructive strategic communications: mechanisms of their integrated assessment and neutralization

во почало так звану активну фазу операції на південно-східних рубежах України. Уже є людські жертви, – сказав Шойгу. – На кордоні з Росією діють мотоманевренні групи, призначені для ведення диверсійної діяльності. Від збройних сил в операціях беруть участь 17-та танкова і 24-та механізована бригади, передислоковані із Заходу України». Шойгу заявив, що «...в силовій операції проти мирних громадян на південному сході України нібито бере участь угруповання українських військ чисельністю понад 11 тисяч осіб, близько 160 одиниць танків, понад 230 бойових машин піхоти і бронетранспортерів, не менш, ніж 150 гармат і мінометів, велика кількість авіації» (http://ukr.lb.ua/news/2014/04/24/264287_rossiya_nachala_voennie_ucheniya.html).

Окрім того, Шойгу заявив, що «...в загонах самооборони на Південному Сході України налічують трохи більше за 2 тис. осіб, близько 100 одиниць автоматичної зброї, в основному захопленої в районних відділеннях міліції та Служби безпеки, а також кілька десятків одиниць гладкоствольної мисливської зброї. Сили явно нерівні».

Міноборони Росії було наголошено, що «відмашка на застосування зброї проти мирних жителів своєї країни вже дана. Якщо сьогодні цю військову машину не зупинити, то це призведе до великої кількості загиблих і поранених. Не сприяє нормалізації ситуації навколо України оголошені навчання військ НАТО на території Польщі та країн Балтії. Ми змушені реагувати на такий розвиток ситуації» (<http://ukr.lb.ua/news/>

[2014/04/24/264287_rossiya_nachala_voennie_ucheniya.html](http://ukr.lb.ua/news/2014/04/24/264287_rossiya_nachala_voennie_ucheniya.html)).

Стає очевидним, що російські батальйонні тактичні групи загальновійськових з'єднань Південного і Західного військових округів, які здійснювали маневри, та бойова авіація, яка працювала поблизу державного кордону з Україною, гучні заяви російських військово-політичних діячів мали за мету «урівноважити» протиборчі сили АТО на користь сепаратистів, або, принаймні, показати силу Росії при вирішенні українського питання на політичній арені.

Про такий стан речей свою думку висловив адмірал І. Кабаненко наступним чином: «Біля кордонів із Україною було зосереджено у повній бойовій готовності три потужні групи російських військ «Північ», «Центр» і «Південь». Таке пересування військ свідчить про їхню підготовку до чогось. Це може бути вторгнення під виглядом проведення «миротворчої операції» з метою заволодіння Дніпропетровськом, Одесою та Києвом, окупацією відповідних територій України» (http://ukr.lb.ua/news/2014/04/27/264559_granits_ukrainoy_nahodyatsya_tri.html?utm_source=local&utm_medium=cpm&utm_campaign=bymaterial). Про подібний варіант розвитку подій говорив 16 травня й керівник Центру військово-політичних досліджень Д. Тимчук: «Командири російських частин отримали вказівку перебувати в готовності до проведення «миротворчої операції» на території України» (http://ukr.lb.ua/news/2014/05/16/266628_is_voyska_rf_poluchili_prikaz.html?utm_source=local&utm_medium=cpm&utm_campaign=bymaterial). На Заході загрозу вторг-

Деструктивні стратегічні комунікації: механізми їх комплексної оцінки та нейтралізації

нення під виглядом «миротворчої операції» також на той час сприймали серйозно (http://www.newsru.ua/press/05aug2014/strategy_obzor.html).

Введення російського миротворчого контингенту на територію України так і не відбулось, щоправда «брякати зброєю» на фоні все складнішої ситуації на сході нашої країни Росія таки продовжувала. Так, 9 травня 2014 року в Росії проводиться повномасштабна симуляція ядерного удару як відповіді на наступ противника. «До тренування залучаються сили і засоби всіх військових округів, ракетних військ стратегічного призначення, військ повітряно-космічної оборони та командування дальньою авіацією», – сказав міністр оборони Російської Федерації С. Шойгу.

А вже з 21 по 25 травня 2014 року в районі міст Липецьк, Воронеж і Рязань проводились навчання військово-повітряних сил РФ «Авіадартс-2014». Кілька інформгентств із посиланням на джерела в російському військовому відомстві повідомляли, що під час навчань «відпрацьовувалось бойове застосування ракетного, бомбового і гарматного озброєння по наземних цілях, а також знешкодження системи протиповітряної оборони умовного противника» (http://ukr.lb.ua/news/2014/05/15/266561_mid_trebuet_rf_otkazatsya_povih.html?utm_source=local&utm_medium=cpm&utm_campaign).

Наприкінці травня російська влада заявила про відвід військ від кордону України після навчань, проте згодом представники НАТО і України неодноразово повідомляли про підвищену військову активність Росії у прикордонній зоні ([\[www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/08/140808_russia_exercise_zsh\]\(http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/08/140808_russia_exercise_zsh\)\). В цілому мова йде про 17,6 тисяч військовослужбовців, які влітку проходили навчання на полігонах у Ростовській області, на відведення яких президентом Росії «було дано наказ» лише 11 жовтня 2014 року \[3\].](http://</p></div><div data-bbox=)

Це стосується й заходів з перевірки військ літом 2014 року в Центральному військовому окрузі, в якій брали участь більше 60 тисяч військовослужбовців, причому серед цілей перевірки визначалось відпрацювання перекидання десантників у незнайомі полігони для проведення миротворчої операції (http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/08/140808_russia_exercise_zsh).

Висновки. Отже, можна констатувати, що безпрецедентні різнопланові військові навчання навесні-влітку 2014 року як поблизу російсько-українського кордону, так і в інших військових округах Російської Федерації мали на меті кілька завдань:

по-перше, продовження «гойдалок» біля кордонів з Україною із провокаційною метою та з поширенням зони нестабільності із застосуванням російських диверсантів (http://ukr.lb.ua/news/2014/04/27/264559_granits_ukrainoy_nahodyatsya_tri.html?utm_source=local&utm_medium=cpm&utm_campaign=bymaterial);

по-друге, проведення інформаційно-психологічної операції, спрямованої на українських військових і населення (http://ukr.lb.ua/news/2014/04/27/264559_granits_ukrainoy_nahodyatsya_tri.html?utm_source=local&utm_medium=cpm&utm_campaign=bymaterial);

Destructive strategic communications: mechanisms of their integrated assessment and neutralization

по-третє, (на думку закордонних спеціалістів) приголомшлива демонстрація російської військової потужності відновила страхи перед тим, що Москва, можливо, збирається вдертися на схід України (http://www.newsru.ua/press/05aug2014/strategy_obzor.html);

по-четверте, (на думку російських експертів) мета навчань – здобути перемогу в психологічній війні з Києвом. Росія, уникаючи прямого втручання, сподівалась дочекатись доки все сильніша економічна і політична напруженість через військові дії змусить Київ, сівши за стіл переговорів, прийняти рішення, вигідні В. Путіну (http://www.newsru.ua/press/05aug2014/strategy_obzor.html).

Проте значне скупчення російських військ біля кордону з Україною мало й іншу похідну (віроломні плани). Так, влітку в полон до українських військових потрапляли російські десантники, що «не вміли читати карти» і випадково «заблукали» на території України, саме в зоні проведення АТО. Практично всі вони визнавались військовими колами ЗС РФ як такі, що пішли у відпустку, або були вже звільненими з лав збройних сил Росії і за власної ініціативи поїхали допомагати росіянам на сході України. Більше того, навіть БТРи російської армії у той період вторгались на територію нашої держави. Тоді Міноборони РФ розповсюдило заяви, що російські військовослужбовці опинились на території України випадково. «Вказані військовослужбовці дійсно брали участь у патрулюванні ділянки російсько-українського кордону, перетнули його, мабуть, випадково», – було

вказано у заяві. Безпрецедентними були випадки, коли російські частини, які перебували на навчаннях, проводили обстріли із крупно каліберних засобів території України [5]. Так, наприклад, за словами Головного військового прокурора України А. Матіоса «...в період з 8 по 23 серпня 2014 року за наказами В. Герасимова по позиціях сил АТО на напрямках Савур-Могили – Успенки – Амвросіївни з території РФ систематично здійснювалися масові ракетно-артилерійські обстріли з установок «Град», «Смерч», «Ураган» (http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=160249).

Крім того, похідним наслідком від перебування російських військ поблизу українського кордону було безконтрольне постачання військової техніки та озброєння проросійським бойовикам, навчання їх у таборах Ростовської області тощо. Так, А. Матіос згодом зазначить, що протягом березня-квітня 2014 року РФ було організовано навчання, фінансування, постачання озброєння, боєприпасів, військової техніки злочинним групам, які під безпосереднім керівництвом розвідувально-диверсійних груп ГРУ, разом із парамілітарними формуваннями російського козацтва та укомплектованим громадянами РФ батальйоном «Восток» створили терористичні організації «ДНР» та «ЛНР» (http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=160249), здійснивши захоплення адміністративних будівель та ключових об'єктів військової та цивільної інфраструктури.

Усі наведені факти важко вписуються у рамки розуміння класич-

Деструктивні стратегічні комунікації: механізми їх комплексної оцінки та нейтралізації

ної війни, проте є яскравими показниками війни гібридної, основною з площин якої є інформаційно-психологічний вплив на війська і насе-

лення противника. На жаль, наша держава своєчасно не була готова до цього на належному рівні.

Список використаних джерел

1 Бурковський П. Легкая степень умственной отсталости / П. Бурковський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/ru_zmi/legkaya_stepen_umstvennoy_otstalosti.

2 Вишневецький Б. Кремль тримає весь світ за дурнів / Б. Вишневецький // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uapress.info/uk/news/show/23513>.

3 Ганкевич Р. Путін доручив Шойгу повернути війська з «навчань» у Ростовській області до місць дислокації / Р. Ганкевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zaxid.net/news/showNews.do?putin_doruchiv_shoygu_povernuti_viyska_z_navchan_u_rostovskiy_oblasti_do_mists_dislokatsiyi&objectId=1325794.

4 Гуманітарний дискурс: політика, управління, влада : [колективна монографія] / [за заг. ред. О. А. Івакіна, І. В. Шамши, Д. В. Яковлева]. – Оdesa : Вид. дім «Гельветика», 2015. – 468 с.

5 Жаркова А., Урбанская Т. Русский груз-200 : Солдаты, которых нет / А. Жаркова, Т. Урбанская [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.net/politics/991685-russkiy-gruz-200-soldaty-kotoryih-net.html>.

6 Куцька О. М. Російська пропаганда щодо питання проведення антитерористичної операції в Україні в 2014–2015 роках: формування образів / О. М. Куцька // Інформаційна безпека у війсьній сфері. Сучасний стан та перспективи розвитку : [збірник матеріалів міжвідомчої науково-практичної конференції]. – К. : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2015. – С. 143–145.

7 Полный текст доклада Немцова о войне Путина в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.liga.net/news/politics/5760951-obnarodovan_polnyu_tekst_doklada_borisa_nemtsova_o_voynе_v_ukraine.htm.

8 Російська пропаганда в українському інформаційному полі. Підсумки-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/advocacy_and_influence/roziyska_propaganda_v_ukrainskomu_informatsiynomu_poli_pidsumki2014.

9 Так починалася війна / [розмова Ю. Бутусова з О. Турчиновим] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zaxid.net/news/showNews.do?tak_pochinalasya_viyna&objectId=1327488.

Рецензенти:

кандидат військових наук, доцент
О. Заруба,

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник

М. Присяжнюк

Destructive strategic communications: mechanisms of their integrated assessment and neutralization

Аннотация: Работа посвящена анализу пропаганды Российской Федерации (на этапе ее эскалации), развернувшейся вокруг украинского вопроса в начале 2014 года. Определяются ключевые проблемы, которые раскручивали российские средства массовой информации перед украинской и русской аудиториями с целью создания необходимой путинскому режиму информационной картины. Раскрываются черты кремлевской военной акции как элемента психологического давления на Украину в первые месяцы проведения антитеррористической операции.

Ключевые слова: информационно-психологическое влияние, пропаганда, Россия, антитеррористическая операция.

Abstract: The article is devoted to the analysis of Russian Federation propaganda (at the stage of its escalation), that took place around the Ukrainian issue in early 2014. The key issues that were discussed by the Russian media for Ukrainian and Russian audience aiming at creating the image information required for the Putin's regime are defined. Kremlin features of military action as an element of psychological pressure on Ukraine in the first months of anti-terrorist operation are revealed.

Key words: information-psychological influence, propaganda, Russia, the anti-terrorist operation.

УДК 316.625 (075.8)

*ПРИСЯЖНЮК Микола Миколайович
ХРИСТОФОРОВА Олена Федорівна*

ІНТЕРНЕТ-ПРОСТІР ЯК АРЕНА СУГЕСТІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙНАХ СУЧАСНОСТІ

Постановка проблеми. Резонансні світові події останніх років, зокрема, революційні зміни влади та збройні конфлікти в країнах Північної Африки, Близького Сходу та агресія Росії проти України свідчать про те, що на заміну класичним військовим агресіям приходять так звані «гібридні війни». В часи інтенсивного розвитку інформаційних технологій, наявності глобальних інформаційних мереж і не менш глобалізованих засобів масової інфор-

мації складова «інформаційного супроводу» в «гібридних війнах» має надзвичайно важливе, якщо не вирішальне значення. А створення сучасного глобального інформаційного суспільства надало, окрім можливості вільного обміну інформацією, ще й можливість використання Інтернету для здійснення сугестивного прихованого маніпулятивного впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що технології сугестивного маніпулятивного впливу